Förslag om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten

av hovrättsassessorn N. Erik Åqvist

Finansministern tillkallade på våren 1956 särskilda sakkunniga — arvsskattesakkunniga — för att verkställa utredning rörande reformer i avseende å dödsbobeskattningen m. m. I enlighet med direktiven skulle de sakkunnigas främsta uppgifter vara att överväga dels om det alltjämt fanns behov av två särskilda former för dödsboskattning, arvslottsskatt (arvsskatt) och kvarlåtenskapsskatt, dels i vad mån de skattefria bottenbeloppen vid dödsbobeskattningen borde höjas och dels om skatteskalorna vid nämnda beskattning borde ändras. Såsom en riktpunkt för utredningsarbetet härvidlag angavs i direktiven att statens inkomster av dödsbobeskattningen, bortsett från vad som kunde erfordras för att erhålla skäliga bottenbelopp, icke borde nämnvärt minskas. Med hänsyn till det sammanhang som föreligger mellan kvarlåtenskapsskatten och förmögenhetsskatten kunde enligt direktiven också behöva prövas om skattepliktsgränsen och skalan för förmögenhetsskatten borde jämkas.

De sakkunniga framlade i december 1956 förslag till höjning av skattepliktsgränsen vid kvarlåtenskaps- och förmögenhetsskatten från 50.000 till 80.000 kr. för att i skälig omfattning motverka följderna av värdeökningen för fastigheter vid 1957 års allmänna fastighetstaxering. Detta förslag genomfördes vid 1957 års riksdag.

Arvsskattesakkunnigas fortsatta arbete har numera slutförts i och med överlämnadet till finansministern av ett den 18 december 1957 dagtecknat betänkande angående arvsbeskattning (SOU 1957 : 48). De sakkunniga utgjordes vid betänkandets avgivande av generaldirektören R. Dahlgren, ordförande, riksdagsmännen H. Hermansson, E. Nilsson, E. Sjödahl och numera inrikesministern R. B. Johansson samt sekreteraren C. Olsson och lagbyråchefen S. Walberg.

I det följande kommer att lämnas en redogörelse för innehållet i de sakkunnigas betänkande.

Kvarlåtenskapsskatten avskaffas.

Arvsskattesakkunniga föreslå att kvarlåtenskapsskatten avskaffas med utgången av år 1958 och att dödsbobeskattningen i fortsättningen sker endast i form av arvslottsskatt (arvsskatt). Kvarlåtenskapsskatten beräknas på kvarlåtenskapen i dess helhet enligt en progressiv skala, medan arvsskatten beräknas på arvingarnas och testamentstagarnas lotter var för sig. Om kvarlåtenskapsskatten avskaffas, kommer beskattningen att bättre än nu är fallet taga hänsyn till arvingarnas skatteförmåga. Kvarlåtenskapsskatten medför att en arvslott av en viss storlek blir högre beskattad ju större den totala kvarlåtenskapen är. Detta innebär ett missgynnande främst av flerbarnsfamiljerna; enligt verkställa beräkningar utgöres omkring hälften av alla dödsbon av flerbarnsfamiljer. Dessutom skall kvarlåtenskapsskatten

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:54

i regel betalas av dödsboet, d. v. s. arvingarna, och icke av testamentstagare. Detta medför också ett missgynnande av den avlidnes barn.

Ett avskaffande av kvarlåtenskapsskatten kommer vidare att innebära en förenkling av beskattningsbestämmelserna. Härigenom få de skattskyldiga lättare att överblicka bestämmelsernas innebörd och verkan, och den praktiska tillämpningen hos beskattningsmyndigheterna underlättas.

Den nuvarande arvsskatten ökas.

Enligt direktiven för arvsskattesakkunniga böra som nämnts de sakkunnigas förslag icke leda till att statsverkets inkomster av dödsbobeskattningen nämnvärt minskas, bortsett från vad som kan erfordras för att erhålla skäliga bottenbelopp. De sakkunniga föreslå därför att, vid avskaffande av kvarlåtenskapsskatten, arvsskatten ökas med ett belopp som icke fullt motsvarar kvarlåtenskapsskatten. Vid fördelningen av skattebelastningen ha de sakkunniga sökt att i görlig mån tillgodose efterlevande makes och barns intressen, medan andra arvingar och testamentstagare fått en ökad skattebelastning. De nya skatteskalorna ha utformats så att betydande skattelättnader uppkomma för flerbarnsfamiljerna vid jämförelse med den nuvarande sammanlagda arvs- och kvarlåtenskapsbeskattningen. Detta överensstämmer med de önskemål som i skilda sammanhang framförts vid kritik av kvarlåtenskapsskatten. Vid t. ex. kvarlålåtenskaper om 100.000 à 200.000 kr. minskas sålunda den sammanlagda skatten för tvåbarnsfamiljerna med mer än 30 procent och för trebarnsfamiljerna med omkring 50 procent.

Bottenbeloppen höjas.

De skattefria bottenbeloppen vid arvsbeskattningen ha varit oförändrade sedan tillkomsten år 1941 av nu gällande arvsskatteförordning. De sakkunniga föreslå, att flertalet av dessa belopp höjas. Därvid ha de sakkunniga beaktat främst efterlevande makes och barns intressen liksom även förändringarna i penningvärdet sedan år 1941. Det skattefria bottenbeloppet för makes arvs- eller testamentsförvärv föreslås sålunda höjt från 25.000 till 40.000 kr., och för den avlidnes barn förordas en höjning från 3.000 till 6.000 kr. per barn. Det särskilda bottenbeloppet för minderåriga barn föreslås därjämte höjt till 2.000 kr. för varje år varmed barnets ålder understiger 21 år (från nuvarande 1.000 kr. per år under 18 år). Härigenom kunna jämförelsevis stora kvarlåtenskaper bliva helt fria från skatt om den avlidne efterlämnat make och flera minderåriga barn. Även för syskon och deras avkomlingar samt föräldrar till den avlidne föreslås en höjning av det skattefria bottenbeloppet från nu 1.000 kr. till 2.000 kr. För mera avlägsna släktingar och för helt oskylda personer förordas däremot ett bibehållande av den nuvarande skattepliktsgränsen vid 1.000 kr.

De nämnda bottenbeloppen ha för närvarande karaktären av gränsbelopp, d. v. s. skattskyldighet inträder i princip för hela beloppet när bottenbeloppet överskrides, och äro alltså icke grundavdrag. Genom en särskild avtrappningsregel mildras emellertid övergången från full skattefrihet till full skatteplikt så att marginalskatten icke överstiger 50 procent. De sakkunniga ha övervägt en övergång till grundavdrag men ansett sig icke kunna förorda detta främst med hänsyn till det jämfö-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:54

relsevis stora skattebortfall som skulle bliva följden härav. Däremot ha de sakkunniga föreslagit en mildring av avtrappningen från nuvarande 50 till 33⅓ procent.

Gåvobeskattningen omlägges.

De sakkunniga ha även behandlat gåvobeskattningen och föreslå att nu gällande "kvarlåtenskapsskatt för gåva" skall avskaffas och gåvobeskattningen ske i form av en enhetlig gåvoskatt enligt samma skatteskalor som förordas för arvsbeskattningen. För att vinna motsvarande garantier mot skatteflykt som innefattas i den nämnda kvarlåtenskapsskatten föreslås en utvidgning av tiden för sammanläggning vid beskattningen av arvs- och testamentslotter med tidigare gåvor från nu i regel fyra år till tio år. Även i fråga om sammanläggning av skattepliktiga gåvor sinsemellan förordas utvidgning av sammanläggningstiden från fyra till tio år. S. k. benefika reverser avses dock skola sammanläggas med arvs- och testamentslotter även om reverserna överlämnats mer än tio år före givarens död. De sakkunniga föreslå vidare — till motverkande av skatteflyktsåtgärder — viss begränsning av den nu gällande skattefriheten för gåvor av inre lösören avsedda för personligt bruk och gåvor såsom bidrag till annans undervisning och uppfostran. I syfte att ytterligare effektivisera gåvobeskattningen förordas därjämte införande av skyldighet för gåvogivare att till beskattningsmyndigheten avlämna kontrolluppgift å bortgivna skattepliktiga gåvor.

Den nuvarande skattefriheten för gåvor på högst 3.000 kr. per fyra år föreslås ändrad till 2.000 kr. per kalenderår. Gåvor som per kalenderår icke överstiga 2.000 kr. avses icke heller skola ifrågakomma till sammanläggning vid beskattningen. För att förenkla gåvobeskattningen föreslås härjämte att gåvodeklaration i regel skall behöva avgivas endast en gång per kalenderår, även om flera skattepliktiga gåvor förekommit under året.

Försäkringsbeskattningen.

Förvärv på grund av förmånstagareförordnande vid pensionsförsäkring är för närvarande fritt från beskattning enligt arvsskatteförordningen. Däremot föreligger under vissa förutsättningar skatteplikt enligt kvarlåtenskapsskatteförordningen. De sakkunniga föreslå att, vid avskaffande av kvarlåtenskapsskatten, nu ifrågavarande förvärv göras i princip skattepliktiga enligt arvsskatteförordningen. För att skatteplikten icke skall gå längre än fallet är enligt kvarlåtenskapsskatteförordningen, avses att från skatteplikt skola undantagas tjänstepensionsförsäkringar samt sådana pensionsförsäkringar som äro äldre än tio år, varjämte skall gälla ett grundavdrag per förmånstagare på 10.000 kr. av det årliga pensionsbeloppet.

Vidare föreslås att grundavdraget vid kapitalförsäkringar samt olycksfalls- och sjukförsäkringar höjs från 15.000 till 25.000 kr. per förmånstagare. Vid andra livränteförsäkringar än pensionsförsäkringar förordas en höjning av grundavdraget från 1.500 till 2.500 kr. av årsräntan.

Arvsskattens betalande m. m.

De sakkunniga föreslå vissa lättnader i fråga om skattens betalande. För närvarande föreligger möjlighet att under vissa förutsättningar få fullgöra skattebetal-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:54

ningen genom ett antal årliga inbetalningar, i regel högst fem. Detta antal föreslås höjt till tio. De nuvarande reglerna i kvarlåtenskapsskatteförordningen om skattens erläggande annorledes än med kontanter föreslås, med viss inskränkning, överflyttade till arvsskatteförordningen. Även bestämmelserna om eftergift av skatt föreslås modifierade med hänsyn till kvarlåtenskapsskattens avskaffande.

Skattebortfall.

Ett genomförande av arvsskattesakkunnigas förslag beräknas medföra en minskning av statsverkets sammanlagda inkomster av dödsbobeskattningen från ca 77,5 milj. kr. om året till ca 74 milj. Av minskningen, ca 3,5 milj. kr., hänför sig ca 2,1 milj. till höjningen av bottenbeloppen och återstående ca 1,4 milj. till själva övergången till ren arvsbeskattning.

Förmögenhetsbeskattningen.

Skattepliktsgränsen vid förmögenhetsbeskattningen höjdes år 1957 som inledningsvis nämnts från 50.000 till 80.000 kr. Höjningen var att betrakta som ett provisorium för tiden intill dess statsmakterna fattat beslut på grundval av arvsskattesakkunnigas betänkande.

De sakkunniga ha vid sitt slutliga ställningstagande icke funnit anledning att föreslå någon annan skattepliktsgräns vid förmögenhetsbeskattningen än 80.000 kr. Icke heller i fråga om skatteskalan i övrigt framlägges något förslag till ändring.

Reservationer.

Arvsskattesakkunnigas förslag att avskaffa kvarlåtenskapsskatten är enhälligt. I fråga om beskattningens höjd ha ledamöterna Hermansson och Olsson samt Nilsson reserverat sig. Hermansson och Olsson förorda att kvarlåtenskapsskatten kompenseras genom höjning av arvsskatten i mindre omfattning än majoriteten föreslagit. Skattebortfallet till följd av detta förslag skulle bliva ca 20 milj. kr. Nilsson anser att kvarlåtenskapsskatten bör avskaffas utan att arvsskatten höjs. Detta skulle medföra ett skattebortfall om ca 30 milj. kr.

I övrigt föreligga beträffande arvs- och gåvobeskattningen enstaka reservationer i vissa detaljfrågor. I fråga om förmögenhetsbeskattningen äro de sakkunniga emellertid enhälliga.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:54